

Od demokratije ka slobodi – 4. deo

Prethodno poglavlje: [Od demokratije ka slobodi – 3. deo](#)

Konsenzus i fantazija jednoglasnog odlučivanja

Ako su zajednički imenitelji demokratske vladavine građanstvo i policija – *demos* i *kratos* – najradikalnija demokratija bi proširila te kategorije tako da uključe čitav svet: postojalo bi univerzalno građanstvo, a zajednica bi preuzela funkciju policije. U takvom idealnom demokratskom društvu svaka osoba bi bila građanin, a svaki građanin bi bio policajac.¹[Zapravo, reč *policija* potiče od reči *polis*, preko pojma koji je u antičkoj Grčkoj označavao grad ali i građanina.]

Ako dovedemo ovu logiku do krajnjih konsekvenci, većinska vladavina bi značila vladavinu uspostavljanjem konsenzusa: ne samo vladavinu većine, već vladavinu jednoglasjem. Što smo bliže jednoglasnosti, to se vlast smatra legitimnijom – pa zar ne bi vladavina konsenzusom bila najlegitimnija vlast od svih vlasti? Tada, konačno, ne bi bilo potrebe da bilo ko ima ulogu policije.

U strogom značenju pojma, nikada nigde nije postojala istinska demokratija, niti će ikada postojati... Teško je zamisliti da svi ljudi stalno sede u skupštini koja bi se bavila javnim poslovima.

– Žan Žak Ruso, Društveni ugovor

Ovo je očigledno nemoguće. Ali vredi razmisliti o tome kakvu vrstu utopije podrazumeva idealizovanje direktne demokratije kao oblika vladavine. Zamislite kakva bi vrsta totalitarizma

bila potrebna da proizvede dovoljno društvene kohezije za *upravljanje* društvom putem procesa konsenzusa – da se svi slože oko svega. To bi bilo pravo svođenje stvari na najmanji zajednički sadržalac! Ako je ukidanje neslaganja i uspostravljanje jednoumlja alternativa državnoj prinudi, sigurno mora postojati i treći put.

Ovaj problem je došao do izražaja tokom pokreta *Occupy*. Neki učesnici su zborove razumeli kao *organe upravljanja* pokretom; iz njihove perspektive, bilo je nedemokratski da bilo ko deluje bez jednoglasnog odobrenja. Drugi su pristupali zborovima kao *prostorima susreta* bez propisanog autoriteta, u kojima bi ljudi mogli da utiču jedni na druge i razmenjuju ideje, formirajući fluidne poretke oko zajedničkih ciljeva za preduzimanje akcije. Prvi su se osećali izdanim kada su se njihovi saborci u *Occupy* pokretu upustili u taktiku koja nije bila dogovorena na opštem zboru; na šta bi ovi drugi uzvratili da nema smisla dati pravo veta proizvoljno okupljenoj masi koja uključuje bukvalno svakoga ko se u tom trenutku našao na ulici.

(Na slici piše) "Ovaj čin vandalizma nije izglasan na

plenumu.”

Neslaganje po pitanju uloge plenuma tokom pokreta Occupy Oakland.

Možda je odgovor u tome da strukture odlučivanja moraju biti istovremeno i decentralizovane, i zasnovane na konsenzusu, tako da univerzalno slaganje postane nepotrebno. Ovo je korak u pravom smeru, ali postavlja nova pitanja. Kako da se ljudi podele na političke zajednice u kojima se ovako odlučuje? Šta diktira nadležnost zbora ili okvir u kome može da donosi odluke? Ko određuje na kojim zborovima neko lice može da učestvuje, ili koga najviše pogađaju date odluke? Kako se rešavaju sporovi između zborova? Odgovorima na ova pitanja se ili institucionalizuje skup pravila koja određuju legitimitet, ili daje prioritet dobrovoljnim oblicima udruživanja. U prvom slučaju, pravila će verovatno vremenom okoštati, pošto će se ljudi pozivati na protokol prilikom rešavanja sporova. U drugom slučaju, strukture odlučivanja će se stalno menjati, lomiti, sukobljavati i ponovo pojavljivati u prirodnim procesima koji se teško mogu opisati kao vladavina. Kada su učesnici u procesu donošenja odluka slobodni da se povuku iz njega ili da učestvuju u aktivnostima koje su u suprotnosti sa odlukama, onda ono što se dešava nije vladavina – to je jednostavno razgovor.²[Videti [Kantov argument](#) da je republika samo “nasilje sa slobodom i zakonima”, dok je anarhija “sloboda i zakon bez nasilja”, tako da zakon ostaje na nivou preporuke koja se ne može nametati silom.]

Demokratija je vladanje pomoću diskusije, ali to može da bude efikasno samo ako imate mogućnost da učutkate ljude.

– Klement Atli, premijer Velike Britanije, 1957.

S jedne strane ovo je pitanje prioriteta. Da li je naš cilj da stvorimo idealne institucije, čineći ih horizontalnim i participativnim u najvećoj mogućoj meri, istovremeno

klanjajući im se kao neprikosnovenom autoritetu? Ili je naš cilj da obezbedimo maksimalnu slobodu, u kom slučaju je svaka konkretna institucija koju stvorimo podređena slobodi i stoga je zamenljiva? Dakle – šta je legitimno, institucije ili naše potrebe i želje?

Čak i u svom najboljem izdanju, institucije su samo sredstvo za postizanje ciljeva; one same po sebi nemaju nikakvu vrednost. Niko ne bi trebalo da bude obavezan da se pridržava protokola bilo koje institucije koja ograničava slobodu ili ne zadovoljava potrebe. Kada bi svako bio slobodan da se organizuje sa drugima na čisto dobrovoljnoj osnovi, to bi bio najbolji način da se iznedre društveni oblici koji su zaista u interesu učesnika: jer čim struktura ne bude radila za sve uključene, oni će je doraditi ili zameniti. Ovaj pristup neće dovesti do opšteg konsenzusa, ali je to jedini način da se garantuje smislen i poželjan konsenzus kada do njega dođe.

“Decentralizacija? U teoriji, to je dobra ideja, ali sumnjam da ćemo postići konsenzus potreban za njenu implementaciju.”

Isključeni: rasa, rod i demokratija

Često čujemo argumente za demokratiju zasnovane na stavu da je, kao najinkluzivniji oblik vlasti, najpogodnija za borbu protiv rasizma i seksizma u našem društvu. Ipak, sve dok su kategorije vladara/podanika i uključenih/isključenih ugrađene u strukturu politike, pod šifrom „većine” i „manjine” čak i kada su manjine brojnije od većine, neravnoteža moći duž rasnih i rodnih linija će se uvek ogledati u nejednakoj političkoj moći. Zbog toga žene, crnci i druge grupe i dalje nemaju političku moć proporcionalnu njihovom broju, uprkos tome što već vek ili duže tobože imaju pravo glasa.

Mi nismo imali koristi od američke demokratije. Samo smo ispaštali zbog američkog licemerja.
– **Malkolm Iks, [Glasački list ili metak](#)**

U *Ukidanju bele demokratije*, pokojni Džoel Olson iznosi ubedljivu kritiku onoga što on naziva [„belom demokratijom”](#) – koncentracije demokratske političke moći u belim rukama postignute putem međuklasnog saveza onih kojima su date privilegije belih ljudi. Ali on uzima zdravo za gotovo da je demokratija najpoželjniji sistem, pretpostavljajući da je nadmoć belaca usputna prepreka njenom funkcionisanju, a ne prirodna posledica samog sistema. Ako je demokratija idealan oblik egalitarnih odnosa, zašto je bila [umešana u strukturalni rasizam tokom](#) praktično čitavog svog postojanja?

Tamo gde je politika konstruisana kao nadmetanje u kom samo jedna strana može da pobedi, oni koji imaju vlast ne žele da je dele sa drugima. Uzmite u obzir muškarce koji su se protivili opštem pravu glasa i bele ljude koji su se protivili proširenju prava glasa na obojene ljude: strukture demokratije

nisu obeshrabrile njihovu netrpeljivost, već su im dale podsticaj da je institucionalizuju.

Olson prati način na koji je vladajuća klasa podsticala prevlast bele rase da bi podelila radničku klasu, ali zanemaruje načine na koje su demokratske strukture omogućile ovaj proces. On tvrdi da treba da promovišemo klasnu solidarnost kao odgovor na ove podele, ali (kao što je [Bakunjin argumentovao kontra Marksu](#)) razlika između onih koji vladaju i kojima se vlada je sama po sebi klasna razlika – setite se antičke Atine. Rasna isključenost je uvek bila drugo lice državljanstva.

Uspostavljanjem robovlasničkog društva, Amerika je stvorila ekonomsku osnovu za svoj veliki demokratski eksperiment... Nezamenjiva radnička klasa Amerike egzistirala je kao oblik svojine van političkog polja, što je belim Amerikancima omogućilo da na sav glas trube kako vole slobodu i demokratske vrednosti.

– Tanahasi Kouts, [U prilog reparacijama](#)

Dakle, politička dimenzija nadmoći bele rase nije samo posledica rasnih nejednakosti u ekonomskoj moći – ona ih isto tako i proizvodi. Etničke i rasne podele bile su ukorenjene u našem društvu mnogo pre početka kapitalizma; [konfiskacija jevrejske imovine](#) pod Inkvizicijom finansirala je prvobitnu kolonizaciju američkog kontinenta, a pljačka američkog kontinenta i porobljavanje Afrikanaca obezbedili su početni kapital za pokretanje kapitalizma u Evropi i kasnije u Severnoj Americi. Moguće je da bi rasne podele mogle da prežive i sledeću ogromnu ekonomsku i političku promenu – na primer, kao ekskluzivna skupštine pretežno [belih](#) (ili [jevrejskih](#), ili čak [kurdskih](#)) građana.

Ne postoji lako rešenje za ovaj problem. Reformatori često traže način da naš politički sistem postane „demokratskiji“, pod tim podrazumevajući da bude inkluzivniji i egalitarniji.

Ipak, kada se njihove reforme realizuju na način koji legitimiše i jača institucije vlasti, to samo daje još snage institucijama kada udare na isključene i marginalizovane – o čemu svedoči [slučaj masovnog hapšenja crnaca](#) još od doba pokreta za građanska prava. Malkolm X i drugi zagovornici separatizma crne rase bili su u pravu da demokratija zasnovana na vladavini bele rase nikada ne bi ponudila slobodu crncima – ne zato što beli i crni ljudi nikada ne mogu koegzistirati zajedno, već zato što pretvarajući politiku u takmičenje za centralizovanu političku moć, demokratsko upravljanje stvara sukobe koji onemogućavaju ovu koegzistenciju. Ako se današnji rasni sukobi uopšte mogu rešiti, biće to uspostavljanjem novih odnosa na bazi decentralizacije, a ne integracijom isključenih u politički poredak uključenih.³[U tom smislu možemo da se složiti s tvrdnjom Bukera T. Vašingtona: “Istorijski eksperiment Rekonstrukcije unutar rasno podeljene demokratije nije uspeo jer je krenuo s pogrešnog kraja, stavljajući naglasak na politička sredstva i zaštitu ljudskih prava, umesto na ekonomska sredstva i samoopredeljenje.”]

Dok god postoji policija, šta mislite, koga će da maltretiraju? Dok god postoje zatvori, šta mislite, ko će da trune u njima? Dok god postoji siromaštvo, šta mislite, ko će biti siromašan? Naivno je verovati da možemo da postignemo jednakost u društvu koje se temelji na hijerarhiji. Možete da promešate karte, ali to je i dalje isti špil.

– CrimethInc, [Promeniti sve](#)

Dokle god sve što zajedno radimo politički smatramo *demokratijom* – kao vladavinu putem legitimnog procesa donošenja odluka – videćemo da se legitimitet koristi kako bi se opravdali programi koji funkcionalno obezbeđuju superiornost beloj rasi, bilo da su to politika države ili odluke lokalnog veća. (Prisetite se, na primer, tenzija između procesa donošenja odluka u pretežno belim generalnim

skupštinama i manje belim kampovima [unutar mnogih Occupy grupa](#).) Tek kada se odrekemo ideje da je bilo koji politički proces inherentno legitiman, moći ćemo da uklonimo i poslednji izgovor za rasne nejednakosti koje su oduvek karakterisale demokratsku vladavinu.

Uzimajući rod u obzir, ovo nam daje novu perspektivu na to zašto su Lusi Parsons, Ema Goldman i druge žene tvrdile da nema smisla zahtevati žensko pravo glasa. Zašto bi iko odbacio mogućnost učešća u parlamentarnoj politici, ma koliko ona bila nesavršena? Kratak odgovor na ovo je da su htele da ukinu vlast u potpunosti, a ne da je učine participativnijom. Ali ako bolje pogledamo, možemo pronaći neke konkretnije razloge zašto ljudi koji se bave borbama za oslobođenje žena mogu biti sumnjičavi prema borbi za pravo glasa.

Iz istorije političke angažovanosti muškaraca vidimo da im ona nije donela apsolutno ništa što nisu mogli postići na direktniji i postojaniji način, plaćajući manju cenu. Zapravo, svaki pedalj zemlje koji je osvojio, dobio je zahvaljujući neprekidnoj borbi za samopotvrđivanje, a ne zbog prava glasa. Nema razloga da pretpostavimo da je ženi na putu emancipacije, ikada pomoglo glasačko pravo, niti da će joj ikada pomoći.

– Ema Goldman, [Žensko pravo glasa](#)

Vratimo se polislu i oikosu – gradu i domaćinstvu. Demokratski sistemi se oslanjaju na formalnu razliku između javnih i privatnih sfera života; javna sfera je mesto gde se donose sve legitimne odluke, dok je privatna sfera isključena ili zanemarena. Kroz širok spektar društava i epoha, ova podela je bila duboko rodna, sa muškarcima koji su dominirali javnim sferama – vlasništvom, plaćenim radom, vladom, menadžmentom i uglovima ulica – dok su žene i oni koji se ne uklapaju u koncept rodne binarnosti potisnuti u privatne sfere: domaćinstvo, kuhinju, porodicu, vaspitanje dece, seksualni

rad, [neke druge oblike](#) nevidljivog i neplaćenog rada.

U meri u kojoj demokratski sistemi centralizuju moć donošenja odluka i autoritet u javnoj sferi, ovo reprodukuje patrijarhalne obrasce moći. Ovo je najočiglednije kada su žene formalno isključene iz glasanja i politike – ali čak i tamo gde nisu, često se suočavaju sa neformalnim preprekama u javnoj sferi dok snose [nesrazmernu odgovornost](#) u privatnoj sferi.

Uključivanje većeg broja učesnika u javnu sferu služi dodatnom legitimisanju prostora u kojem su žene i oni koji se ne pridržavaju rodni normi u nepovoljnom položaju. Ako „demokratizacija“ znači pomeranje moći odlučivanja iz neformalnih i privatnih sredina ka političkim prostorima koji su više javni, rezultat bi čak mogao da naruši [neka prava i oblike moći](#) koje žene zapravo imaju. Setimo se kako su ženske sigurne kuće, koje su bile osnovane od strane ženskog pokreta sedamdesetih godina XX veka, profesionalizovane kroz finansiranje države do te mere da već devedesetih žene koje su ih osnovale nikada ne bi mogle da se kvalifikuju ni za najniže pozicije u njima.

Dakle, ne možemo se oslanjati na stepen formalnog učešća žena u javnoj sferi kao na indikator oslobođenja žena. Umesto toga, možemo dekonstruisati rodnu razliku između javnog i privatnog, validirajući ono što se dešava u odnosima, porodicama, domaćinstvima, susedstvima, društvenim mrežama i drugim prostorima koji nisu prepoznati kao deo političke sfere. To ne bi podrazumevalo formalizovanje ovih prostora ili njihovo integrisanje u navodno rodno neutralnu političku praksu, već legitimisanje višestrukih načina donošenja odluka, prepoznavanje da u društvu postoji više prostora moći.

Postoje dva načina da se odgovori na mušku dominaciju političkom sferom. Prvi je pokušaj da se formalni javni prostor učini što pristupačnijim i inkluzivnijim – na primer, registracijom žena za glasanje, pružanjem pomoći oko brige o

deci, postavljanjem kvota za učestvovanje u donošenju odluka, procenom toga kome je dozvoljeno da govori u diskusijama, ili čak, kao u [Rožavi](#), osnivanje ekskluzivno žeskih skupština, sa pravom veta. Ova strategija nastoji da implementira ravnopravnost, ali i dalje pretpostavlja da sva moć treba da bude u javnoj sferi. Alternativa je da se identifikuju mesta i prakse donošenja odluka koje već osnažuju ljude koji nemaju koristi od muških privilegija i daju im veći uticaj. Ovaj pristup se oslanja na [dugogodišnje feminističke tradicije](#) koje daju prioritet životima i iskustvima ljudi u odnosu na formalne strukture i ideologije, prepoznajući važnost različitosti i vrednovanje dimenzija života koje su obično nevidljive.

Ova dva pristupa mogu da se poklapaju i dopunjuju, ali samo ako se oslobodimo ideje da sav legitimitet treba da bude koncentrisan u jednoj institucionalnoj strukturi.

Sledeće poglavlje: [Od demokratije ka slobodi – 5. deo](#)

Bibliografski podaci

Autor	CrimethInc
Naslov	From Democracy to Freedom
Prevod	Jelena Rajačić
Saradnici na prevodu	Goran Stamenić, Aleksandar Elezović
Lektura	Mirko Protić
Izdavač	Klasna solidarnost
Godina	2022.

“Od svih savremenih zabluda, glasački listić je svakako najveća... Princip vladavine je pogrešan u biti: ni jedan čovek nema pravo da vlada nad drugim” – Lusi Parsons, [“The Ballot Humburg”](#)